



**Plan opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjny
w punktach dziennego opiekuna
wchodzących w skład Zespołu Żłobków m.st. Warszawy**

Spis treści

Wstęp	3
Rozdział I – Cele opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjne (Standard 1.1)	4
Rozdział II - Metody pracy z dziećmi (Standard 1.1)	7
Dla opiekunów: wspierające pytania i wskazówki	12
Rozdział III – Harmonogram dnia (Standard 1.1)	13
Dla opiekunów: wspierające pytania i wskazówki	13
Rozdział IV – Planowane aktywności w zakresie wspierania u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby (Standard 6)	14
A. Wskazówki metodyczne	14
B. Proponowane aktywności	18
Rozdział V – Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata (Standard 7)	20
A. Wskazówki metodyczne	20
B. Proponowane aktywności	22
Rozdział VI – Tworzenie dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się (Standard 8)	27
A. Wskazówki metodyczne	27
B. Proponowane aktywności	32
Rozdział VII – Kształtowanie otoczenia umożliwiającego rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowanie zmysłów (Standard 9)	34
A. Wskazówki metodyczne	34
B. Proponowane aktywności	37
Rozdział VIII – Zapewnienie dzieciom warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki (Standard nr 10)	42
A. Wskazówki metodyczne	42
B. Proponowane aktywności	47
Rozdział IX – Praca na podstawie planu opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnego (Standard nr 11)	50
Analiza i aktualizacja planu OWE (Standard 11.2)	50
Rozdział X – Sposób nadzoru realizacji Planu OWE (Standard nr 12.3)	51

Wstęp

Zespół Żłobków m.st. Warszawy, jako jednostka, której celem jest usprawnienie organizacji punktów dziennego opiekuna wchodzących w jego skład, kieruje się wspólną koncepcją pedagogiczną oraz spójnymi standardami organizacji pracy pedagogicznej i pracy personelu. W trosce o wysoką jakość opieki i edukacji, a także w celu zapewnienia spójnych zasad funkcjonowania wszystkich punktów dziennego opiekuna, opracowano Plan Opiekuńczo-Wychowawczo-Edukacyjny (Plan OWE).

Dokument ten stanowi wspólne ramy pracy pedagogicznej dla wszystkich punktów dziennego opiekuna wchodzących w skład Zespołu. Wyznacza on główne kierunki działania, wartości, zasady i standardy wynikające z Rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2024 r. w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3.

Jednocześnie dzienni opiekunowie dostosowują Plan OWE do swoich warunków organizacyjnych i lokalowych, wynikających ze specyfiki budynku, liczby dzieci oraz możliwości kadrowych, zachowując spójność z niniejszym dokumentem nadrzędnym, poprzez wprowadzanie miesięcznych lub kwartalnych programów pracy, zgodnie ze wzorem stanowiącym załącznik nr 1 do Planu opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnego.

Celem wprowadzenia wspólnego Planu OWE jest:

- zapewnienie jednolitego standardu jakości opieki we wszystkich punktach,
- ujednolicenie działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych,
- wspieranie personelu w codziennej praktyce,
- wskazanie rozwiązań sprzyjających bezpiecznemu i harmonijnemu rozwojowi dzieci.

Personel zatrudniony w Zespole Żłobków m.st. Warszawy pracuje zgodnie z Planem OWE:

- uwzględniając prawa dziecka zawarte w Konwencji o prawach dziecka (Dz. U. z 1991 r., nr 120, poz. 526),
- kierując się potrzebami wszystkich dzieci, a w szczególności biorąc pod uwagę potrzeby dzieci z niepełnosprawnością oraz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, pochodzących z rodzin należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, dzieci z rodzin zróżnicowanych językowo i kulturowo, dzieci z rodzin migrantów, dzieci wymagających szczególnej opieki,
- wypełniając wobec dzieci funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb rozwojowych, potencjału i zainteresowań dziecka,
- zapewniając dzieciom bezpieczną emocjonalnie i fizycznie atmosferę, w szczególności poprzez towarzyszenie społeczne i towarzyszenie dzieciom w rozwoju, podmiotowe traktowanie dziecka, okazywanie szacunku, podejmowanie niedyrektywnych działań, nawiązywanie pozytywnych relacji i budowanie poczucia autonomii,
- zapewniając warunki sprzyjające wszechstronnemu rozwojowi dziecka, ze szczególnym uwzględnieniem zabaw i interakcji rozwijających: kompetencje komunikacyjne, sprawność fizyczną, percepcję zmysłową, kreatywność i ciekawość świata.

Sposób realizacji standardów opieki, w tym Planu OWE, określają również wewnętrzne dokumenty i akty prawne wydane przez Dyrektora Zespołu Żłobków m.st. Warszawy regulujące pracę Zespołu Żłobków m.st. Warszawy.

Rozdział I – Cele opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjne (Standard 1.1)

Cele opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjne realizują zakres **Standardu 1.1** standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3 i określają sposoby tworzenia dzieciom optymalnych warunków pobytu w punkcie dziennego opiekuna.

Cele szczegółowe realizowane są w codziennej pracy z dziećmi. Pomagają one dzieciom uczyć się i nabywać umiejętności. Aby realizować cele, podejmowane aktywności z dziećmi muszą być dopasowane do indywidualnych możliwości dzieci w grupie.

CEL OGÓLNY	CELE SZCZEGÓŁOWE
Tworzenie pozytywnego klimatu opartego na życzliwości, bezpieczeństwie i bliskich relacjach, tak aby każde dziecko czuło się zauważone i ważne	• stworzenie warunków do zaadaptowania się w nowym środowisku • zapewnienie bezpiecznego otoczenia • okazywanie ciepła poprzez mówienie do dziecka po imieniu, uśmiech, kontakt wzrokowy i łagodny ton głosu • budowanie atmosfery akceptacji i równego traktowania wszystkich dzieci • wzmacnianie pozytywnych zachowań poprzez pochwały opisowe i docenianie wysiłku • tworzenie środowiska, w którym każde dziecko czuje, że przynależy do grupy
Zapewnienie spokojnej i przewidywalnej atmosfery, w której dzięki empatii, uważnym reakcjom i jasnym zasadom ogranicza się napięcie i trudne zachowania.	• wprowadzanie rutyn i rytuałów dających dzieciom poczucie stabilności • przewidywanie sytuacji trudnych i elastyczne kierowanie przebiegiem dnia • utrzymywanie jasnych, prostych zasad komunikowanych w sposób spokojny i zrozumiały dla dziecka • stosowanie strategii wyciszających i wspierających samoregulację • reagowanie na trudne zachowania spokojnie, konsekwentnie i adekwatnie do wieku
Wrażliwe odpowiadanie na potrzeby dzieci – dostrzeganie sygnałów emocjonalnych i rozwojowych oraz dostosowywanie wsparcia do tempa i możliwości każdego dziecka.	• obserwowanie reakcji dzieci i właściwe interpretowanie ich sygnałów • dostosowywanie poziomu wsparcia do aktualnych możliwości dziecka • reagowanie szybko i adekwatnie na dyskomfort, lęk czy trudność dziecka • zapewnienie przestrzeni, w której dziecko może sygnalizować potrzeby • indywidualizowanie opieki, uwzględniające różnice w temperamencie i rozwoju dziecka
Uwzględnianie perspektywy dziecka poprzez dawanie wyboru, zachęcanie do inicjatywy i umożliwianie wpływu na codzienne	• proponowanie wyborów dostosowanych do wieku (np. zabawka, aktywność, miejsce zabawy) • umożliwianie dziecku inicjowania zabawy i podążanie za jego pomysłami • tempo dnia dostosowane do dzieci — bez pośpiechu, z czasem na dokończenie czynności

CEL OGÓLNY	CELE SZCZEGÓŁOWE
aktywności w granicach bezpieczeństwa.	- wspieranie samodzielności w samoobsłudze, porządkowaniu i eksplorowaniu - uwzględnianie sygnałów „stop”, zmęczenia, potrzeby wycofania
Wspieranie konstruktywnego kierowania zachowaniem, tak by dzieci stopniowo uczyły się regulacji emocji, rozwiązywania konfliktów i budowania relacji z innymi.	- wyjaśnianie zasad w sposób prosty, pozytywny i zrozumiały dla dzieci - stosowanie technik rozwiązywania konfliktów dostosowanych do małych dzieci (modelowanie, naprowadzanie) - pokazywanie dzieciom, jak nazywać emocje i jak sobie z nimi radzić - dbanie o to, by dzieci miały szansę spróbować naprawić sytuację, gdy coś pójdzie nie tak - wzmacnianie umiejętności współdziałania — czekania na swoją kolej, dzielenia się, wspólnej zabawy
Organizowanie środowiska sprzyjającego aktywnemu poznawaniu, poprzez oferowanie zabaw i doświadczeń dostosowanych do wieku, indywidualnych potrzeb dziecka i zachęcających do eksploracji.	- przygotowywanie przestrzeni bogatej w materiały do manipulacji, eksploracji i doświadczania - umożliwianie dzieciom ruchu, eksperymentowania i odkrywania zmysłowego - wprowadzanie aktywności pobudzających ciekawość i rozumienie świata - łączenie zabawy swobodnej z proponowanymi aktywnościami rozwojowymi - zachęcanie do samodzielnych prób i utrwalania nowych umiejętności
Wspieranie uczenia się dzieci poprzez jakość informacji zwrotnej, w tym zachęcanie dzieci do myślenia, szukania rozwiązań i odkrywania zależności.	- zadawanie pytań otwartych, zachęcających dzieci do myślenia i ciekawości - nazywanie tego, co dziecko robi, aby wzmacniać jego rozumienie i intencje - dostosowywanie odpowiedzi i komentarzy do aktualnych możliwości dziecka - wspieranie rozpoznawania skutków działań („co się stanie, jeśli...?”) - zachęcanie do rozwiązywania prostych problemów podczas zabawy i aktywności
Tworzenie warunków do rozwoju językowego i komunikacji dzieci.	- częste mówienie do dzieci w sposób prosty, jasny i bogaty językowo - poszerzanie wypowiedzi dziecka poprzez dodawanie nowych słów i znaczeń - nazywanie emocji, działań, przedmiotów i relacji przestrzennych w naturalnych sytuacjach - zachęcanie dzieci do komunikowania się — werbalnie i niewerbalnie - tworzenie okazji do dialogów i wymiany komunikatów podczas zabawy i rutyn
Tworzenie i nawiązywanie partnerskiej współpracy z rodzicami mającej na celu współdziałanie w zakresie najlepszego interesu dziecka.	- regularne, spokojne i otwarte komunikowanie się z rodzicem o potrzebach i postępach dziecka - włączanie rodziców w proces adaptacji i tworzenie spójnych zasad opieki - uwzględnianie informacji od rodziców o zwyczajach, upodobaniach i trudnościach dziecka

CEL OGÓLNY	CELE SZCZEGÓŁOWE
	• wspólne poszukiwanie rozwiązań dotyczących trudności rozwojowych lub emocjonalnych • dbanie o atmosferę partnerskiego zaufania i wzajemnego szacunku.

Rozdział II - Metody pracy z dziećmi (Standard 1.1)

Ze względu na fakt, że w pierwszych latach życia dziecka normą jest zróżnicowanie, a nie jednorodność poziomu rozwoju w grupie dzieci, w Zespole Żłobków m.st. Warszawy w codziennej pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej mogą być stosowane poniższe metody pracy lub ich elementy, odpowiadające na zróżnicowane potrzeby dzieci i dostosowywane do nich.

Nazwa metody	Cel metody	Przykładowe aktywności
Metoda oglądowa	Główna metoda do pracy z małymi dziećmi, polegająca na pokazywaniu ilustracji, przedmiotów.	Oparta na obserwacji i pokazywaniu ilustracji, przedmiotów, stosuje się również podczas spacerów. Opiekun obserwuje otoczenie, pokazuje dzieciom i nazywa przedmioty, ludzi, zwierzęta oraz to co znajduje się w ich otoczeniu, a także to na czym dziecko skupiło swoją uwagę. Opiekun wykorzystuje w swojej pracy obrazki, ilustracje, książki oraz plansze czy inne pomoce, które dzieci mogą zarówno oglądać i dotykać.
Metoda słowna	Wykorzystywana jest w czasie słuchania różnego rodzaju utworów literackich i zalicza się do niej: rozmowy, opowiadania, zagadki, objaśnienia, instrukcje, uczenie wierszy, piosenek, tekstów.	Odnosi się do rozmów, opowiadania, czytania bajek, objaśniania, instrukcji, uczenie wierszy, piosenek, tekstów, sposobów społecznego porozumiewania.
Zabawy paluszkowe	Stosujemy u dzieci od pierwszego roku życia. Pokazujemy dziecku ruchy i wykonujemy je na dziecku, dotykając palców, szyi, pleców wypowiadając wierszyki czy wyliczanki.	Pokazywanie dzieciom na palcach różnego rodzaju wyliczanek i wierszyków, np. <i>Sroczka kaszkę ważyła, Idzie raczek, Tu paluszek, Kosi, kosi łapci, Mały pajaczek</i> , itp.
Teatrzyki i pantomima	Jest to doskonały sposób na rozwijanie umiejętności niewerbalnej komunikacji oraz świadomości ciała.	Odgrywanie ról przez opiekunów (improwizacja). Odgrywanie krótkich spektaklów/scenek przez opiekunów. Można wykorzystywać małe formy teatralne bez dialogów, z wykorzystaniem światła i cienia oraz dźwięków i muzyki. Można zaangażować rodziców do współpracy.

Nazwa metody	Cel metody	Przykładowe aktywności
Metoda polisensorycznego oddziaływania na jednostkę	Stymulacja polisensoryczna to poznawanie świata wszystkimi zmysłami – wzrokiem, słuchem, smakiem, węchem, dotykem.	To metoda wielozmysłowa oddziałująca na dotyk, wzrok, słuch, węch i smak. Zadaniem tej metody jest pobudzenie zmysłów z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych zaczerpniętych z przyrody.
Bajki, baśnie, elementy bajkoterapii	Bajki adresowane są dla wszystkich dzieci. Bajki terapeutyczne są stworzone dla dzieci, które mają w sobie pewne lęki lub dla dzieci, u których próbujemy zminimalizować pewne zachowania.	Adekwatnie do zainteresowań dzieci, trudności panujących w grupie. Czytając bajkę w grupie małych dzieci należy wybrać literaturę adekwatną do wieku. Należy pokazywać obrazki, używać onomatopei, modulować ton głosu.
Elementy muzykoterapii	To świadome wykorzystanie dźwięków, rytmu i melodii w celu wspierania wszechstronnego rozwoju dzieci. Poprzez kontakt z muzyką dzieci rozwijają umiejętności komunikacyjne, emocjonalne, społeczne, ruchowe i sensoryczne.	• Wykonywanie przez dzieci ruchów naśladowujących rytm opiekuna: np. klaskanie w dłonie, tupanie stopami lub machanie rączkami w rytm muzyki. Takie zabawy rozwijają koordynację i poczucie rytmu. • Naśladowanie odgłosów zwierząt: opiekunowie śpiewają proste piosenki, które zawierają dźwięki zwierząt (np. mu-mu, miau-miau, hau-hau), a następnie zachęcają dzieci do naśladowania dźwięków zwierząt. Tego rodzaju ćwiczenia rozwijają umiejętności werbalne i poznawcze. • Zabawy w tworzenie muzyki: dziecko wybiera instrumenty do różnych części utworu (np. kiedy grają, kiedy mają przerwę). W ten sposób rozwija się poczucie struktury w muzyce i współpracy. • Taniec do muzyki: chodzi o proste tańce, w których dzieci swobodnie poruszają się w rytm muzyki, krążą, podskakują lub machają rączkami. • Zabawy w grupie z muzyką: dzieci tańczą w kręgu, trzymając się za ręce, a kiedy muzyka cichnie, siadają na ziemi. To rozwija umiejętność współpracy, poczucie rytmu oraz kontrolowanie ciała.

Nazwa metody	Cel metody	Przykładowe aktywności
		• Śpiewanie prostych piosenek: dzieci w tym wieku mogą śpiewać proste piosenki, o np. codziennych czynnościach, przedmiotach lub postaciach. Zachęcanie dzieci do śpiewania prostych wierszyków i piosenek rozwija umiejętności językowe i muzyczne.
Elementy edukacji sensorycznej	Celem metody jest stymulacja centralnego układu nerwowego przez pobudzanie receptorów zmysłowych. Metoda ta ma dostarczyć aparatowi sensorycznemu odpowiednią ilość i jakość bodźców.	• Dotykanie różnych tekstur: opiekunowie mogą wykorzystać do tego materiały o różnej fakturze (np. miękkie, gładkie, szorstkie, twarde tkaniny, piłki sensoryczne, gąbki). • Zabawy węchowe: opiekunowie używają różnych pachnących przedmiotów (np. kwiatów, owoców, przypraw) i pozwalają dziecku na wąchanie tych zapachów. Dzięki temu rozwija się zmysł węchu oraz umiejętność rozpoznawania zapachów. • Zabawy z dźwiękami: dzieci korzystają z prostych instrumentów (bębenki, grzechotki, tamburyny) lub codziennych przedmiotów (np. plastikowych kubków) do tworzenia różnych dźwięków. • Zabawy z piaskiem i wodą: zabawa w piasku z różnymi akcesoriami (foremkami, łopatkami) pozwala dziecku na odkrywanie faktur i tekstur, co rozwija wrażliwość dotykową i kreatywność. • Zabawy dotykowe: poszukiwanie skarbów w różnych materiałach, np. dziecko może poszukiwać przedmiotów ukrytych w różnych materiałach (np. ziarnach, kulkach piankowych, ryżu), co rozwija zmysł dotyku, koncentrację i cierpliwość. • Zabawy w rozpoznawanie dźwięków: zgadywanki dźwiękowe: dzieci słuchają różnych dźwięków i próbują odgadnąć, skąd pochodzą (np. dźwięk klaksonu, śpiew ptaków, dźwięk deszczu). Taka zabawa rozwija zdolności słuchowe i poznawcze.
Elementy Pozytywnej Dyscypliny	Pozytywna dyscyplina to podejście wychowawcze oparte na szacunku, empatii i zrozumieniu dla dzieci. Celem jest: modelowanie zachowań dzieci, uczenie dzieci zasad panujących	Stosujemy adekwatnie do wieku. Zadajemy pytania. Dajemy wybór dziecku. Wspólne zabawy. Pozytywna dyscyplina to podejście wychowawcze polegające na dawaniu dzieciom wskazówek dotyczących ich zachowania językiem pozytywnym. Nie polega ono na stosowaniu kar i surowych zakazów i nakazów, lecz na budowaniu zdrowych relacji, wspieraniu rozwoju dziecka i uczeniu go odpowiedzialności. Opiekun komunikuje

Nazwa metody	Cel metody	Przykładowe aktywności
	w grupie oraz minimalizacja konfliktów rówieśniczych.	dzieciom pożądane zachowania, zamiast używać zakazów. Przykład: opiekun mówi „nóżki trzymamy na podłodze” zamiast powiedzieć „nie kładziemy nóg na stole”.
Elementy metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne	To system ćwiczeń ruchowych opartych na naturalnej aktywności dziecka. Głównym celem jej stosowania jest wspieranie harmonijnego rozwoju psychoruchowego dzieci poprzez ruch, kontakt z opiekunem oraz budowanie relacji z innymi dziećmi.	• Podnoszenie i kołysanie: dziecko, trzymane w ramionach opiekuna, może być delikatnie kołysane w różne strony. To wzmacnia poczucie bezpieczeństwa i zaufania, a także rozwija równowagę i orientację w przestrzeni. • Naśladowanie prostych ruchów: dziecko może naśladować ruchy dorosłego, np. podnoszenie rąk do góry, machanie rączkami, co rozwija koordynację ruchową i poczucie związku ciała z przestrzenią. • Chodzenie i bieganie: chodzenie w różnych kierunkach – do przodu, do tyłu. • Skakanie: dziecko może skakać w różnych kierunkach, próbując doskoczyć/wskoczyć do określonego miejsca, np. na kolorową matę lub na kółka. To ćwiczenie rozwija równowagę i orientację przestrzenną. • Zabawy w koordynację ruchową: dziecko chodzi, wykonując określone zadania, np. dotykanie przedmiotów w przestrzeni, zbliżanie się do różnych punktów w sali • Wspólne poruszanie się: dzieci wykonują ruchy w grupie, np. przesuwają się do przodu, do tyłu, w lewo i prawo w rytm piosenki. To rozwija poczucie współpracy. • Balansowanie na prostych przeszkodach: dzieci mogą ćwiczyć równowagę, przechodząc po prostych przeszkodach, np. skakankach na podłodze, liniach na ziemi
Elementy metody Dobrego Startu wg Marty Bogdanowicz	Celem metody jest <i>Rozwijanie funkcji językowych, funkcji spostrzeżeniowych: wzrokowych, słuchowych, dotykowych, kinestetycznych (czucie ruchu) i motorycznych oraz współdziałanie między tymi funkcjami czyli integracji percepcyjno-motorycznej</i> (cyt. za Bogdanowicz Marta, 1985, 1990, 1997 –	• Element słuchowy - piosenki, wierszyki, proste rymowanki • Element wzrokowy - łatwe wzory, znaki graficzne • Element motoryczny - orientacja w schemacie ciała i przestrzeni, ćwiczenia językowe i ruchowe (ruchowo-słuchowe, ruchowo-muzyczne), np.: przywitanie dzieci <i>Witaj, witaj</i>, zabawa przy piosence <i>Boogie-woogie</i>, ruchy zharmonizowane z rytmem piosenki

Nazwa metody	Cel metody	Przykładowe aktywności
	prace autorskie dotyczące Metody Dobrego Startu)	
Elementy pedagogiki zabawy Klanza	Metoda KLANZY oparta na różnego rodzaju zabawach i grach, m.in. celem integracji grupy rówieśniczej. Gry i zabawy zapewniają dobrowolność uczestnictwa, wykluczają rywalizację.	- Zabawy mające na celu nawiązanie kontaktu z grupą. Ćwiczenia ruchowo-muzyczne: zabawa w sztorm z kulkami z papieru lub zabawa „Kogo nie ma” - dziecko chowa się pod chustę, reszta dzieci ma zamknięte oczy, dzieci mają za zadanie odgadnąć kogo było brak.
Elementy metody Montessori	Celem metody jest koncentracja na wspieraniu naturalnego rozwoju dziecka poprzez stworzenie odpowiedniego środowiska edukacyjnego, które sprzyja samodzielności, ciekawości i rozwojowi umiejętności społecznych oraz poznawczych.	Zabawy z różnymi materiałami o różnych teksturach i kształtach: Zabawy z piaskiem, wodą, materiałami o różnych fakturach: dzieci mogą dotykać i badać piasek, tkaniny (np. miękkie, szorstkie, gładkie) czy kawałki drewna Otwarte pudełka z przedmiotami do wkładania i wyjmowania: dzieci mogą ćwiczyć chowanie i wyjmowanie przedmiotów z pudełek, co rozwija zdolności manipulacyjne i koordynację ręka-oko Proste zabawy manipulacyjne z klockami: układanie wieży z klocków – dziecko może układać wieżę, co pozwala rozwijać precyzyjność ruchów oraz koncentrację. Dopasowywanie elementów do siebie – sortowanie i klasyfikowanie: np. dopasowanie klocków do odpowiednich otworów Ćwiczenia samodzielności: np. ćwiczenia wkładania butów, samodzielnego mycia rąk
Elementy metody malowania dziesięcioma palcami R. F. Show	Technika pedagogiczna, która polega na malowaniu przez dziecko palcami i dłońmi, a nie pędzlem. Celem jest wspomaganie rozwoju motoryki: Malowanie palcami pomaga w rozwijaniu precyzji ruchów ręki i ogólnej sprawności manualnej	Potrzebujemy farb i dużej karki papieru, tektury. Wykorzystujemy ręce, palce, a nawet inne części ciała do malowania. Jest to prosta metoda i bardzo korzystna dla rozwoju dziecka. Potrzebny jest biały lub szary papier i kilka kolorów farb w miseczkach o takiej wielkości, aby dziecko mogło swobodnie włożyć rękę. Papier należy przymocować do stołu.
Elementy metody aktywnego słuchania muzyki wg Batii Strauss	Metoda aktywnego słuchania muzyki Batii Strauss dopasowuje dziecięcą aktywność ruchową, taneczną i instrumentalną do dzieł muzyki klasycznej, a przez to stwarza	Dzieci słuchają utworu i wykonują proste ruchy rytmiczne siedząc albo proste ruchy taneczne wg wskazówek opiekuna. Aktywne słuchanie ma na celu przybliżenie muzyki klasycznej, uwrażliwienie na nią.

Nazwa metody	Cel metody	Przykładowe aktywności
	dzieciom możliwość zabawy z muzyką. Aktywne słuchanie muzyki polega na tym, że dzieci słuchając wykonują proste ruchy rytmiczne siedząc lub proste ruchy taneczne proponowane przez opiekuna.	
Elementy metod ekspresji ruchowej wg Carla Orffa	Ruch przy muzyce w koncepcji Orffa ma charakter prosty: chód, bieg, podskoki, czworakowanie. Następnie przybiera charakter improwizowany, by w końcu stać się kreatywnym. Tworzenie muzyki – przybiera kształt improwizacji.	Każde dziecko musi posiadać ten sam instrument (perkusyjny). Mogą być to zrobione samodzielnie bębni, np. opakowanie po lodach, pudełka kartonowe itp. Dzieci mają na celu próbowanie wystukiwania rytmu pokazanego przez opiekuna.
Elementy gimnastyki rytmicznej Marii i Alfreda Knillów	Metoda Marii i Alfreda Knillów to jedyna w swoim rodzaju tzw. gimnastyka rytmiczna o charakterze twórczym. Jej głównym zadaniem jest poszukiwanie oraz znajdowanie coraz to nowszych form ruchowych przy pomocy rytmu i muzyki.	Główne elementy tej metody to: ruch, muzyka, rytm i przybory. Dzieci próbują naśladować opiekunów w ruchach. Należy wykorzystać dwa przybory spośród: laski gimnastyczne, szarfy, grzechotki, dzwoneczki, bębni.

Dla opiekunów: wspierające pytania i wskazówki

Poniższe pytania mają za zadanie wspomóc opiekunów w wyborze metody pracy z dziećmi z uwzględnieniem zróżnicowania poziomów rozwoju dzieci w grupie oraz ich potrzeby.

- Dlaczego pracujemy z elementami danej metody?
- Jakie elementy metody stosujemy?
- W jakich sytuacjach wykorzystujemy elementy metody?
- W jaki sposób opiekunowie zostali przeszkoleni do stosowania danej metody?

Rozdział III – Harmonogram dnia (Standard 1.1)

Harmonogram dnia jest stały i przewidywalny dla wszystkich dzieci. Poczucie bezpieczeństwa dzieci opiera się o rutyny i rytuały. Jednocześnie może być elastycznie dostosowywany do aktualnych potrzeb dzieci oraz warunków pogodowych.

Opiekunowie dostosowują trudność aktywności do poziomu rozwoju dzieci.

Przedpołudnie

- Przyjmowanie dzieci, dowolne aktywności i zabawy dzieci
- Przygotowanie do śniadania, czynności higieniczne
- Śniadanie
- Czynności higieniczne
- Aktywności dzieci, pobyt na świeżym powietrzu

Wczesne popołudnie

- Przygotowanie do obiadu, czynności higieniczne
- Obiad
- Przygotowanie do odpoczynku, czynności higieniczne
- Odpoczynek

Popołudnie

- Przygotowanie do posiłku, czynności higieniczne
- Zupa i podwieczorek
- Aktywności dzieci, pobyt na świeżym powietrzu
- Odbieranie dzieci.

Dla opiekunów: wspierające pytania i wskazówki

Poniższe pytania mają za zadanie wspomóc opiekunów w refleksyjnej organizacji aktywności dzieciom / elementów zmiennych w planie dnia, wspierającej rozwój dzieci we wszystkich obszarach.

- Czy odbywają się aktywności cykliczne? (np. raz w tygodniu)
- Na jaką aktywność należy poświęcić więcej czasu?
- Jaka aktywność wymaga mniej czasu?
- Kiedy najlepiej wychodzić z dziećmi na zewnątrz?

Rozdział IV – Planowane aktywności w zakresie wspierania u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby (Standard 6)

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi osobami, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Poczucie przynależności do grupy		
Standard 6.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.	Wprowadzenie rytuałów powitania i pożegnania	• Dziecko jest witane i żegnane przez znaną mu osobę. • Dajemy czas na pożegnanie z osobą przyprowadzającą dziecko, tyle, ile dziecko tego czasu potrzebuje. • Podczas podawania dziecka na ręce opiekuna, dziecko powinno być zwrócone twarzą do niego. • Opiekun witając się z dzieckiem jest na poziomie dziecka, utrzymuje kontakt wzrokowy, uśmiecha się i używa imienia dziecka, np.: <i>Dzień dobry Stasiu, miło mi Cię widzieć. Zapraszam do naszej wspólnej zabawy! Czekaliśmy na Ciebie. Cieszę się, że jesteś.</i> • Dziecko ma możliwość wniesienia do sali ważnego dla niego przedmiotu. Warto zwrócić uwagę, czy przedmiot ten jest bezpieczny. Jeśli masz wątpliwości, wytłumacz dziecku, dlaczego ten przedmiot należy pozostawić w innym miejscu, np.: <i>Jest to bardzo mały samochód, może się szybko zgubić.</i> • Przy odbiorze dziecka, indywidualnie pożegnaj dziecko dziękując mu i doceniając wspólnie spędzony czas, np.: <i>Dziękuję Ci Helenko za dzisiejszy dzień. Jestem szczęśliwa, że byłaś dzisiaj z nami. Jestem dumna, że dzisiaj założyłaś samodzielnie buty, jak wychodziliśmy na spacer. Do zobaczenia jutro.</i>

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
	Budowanie rytuałów w grupie	• Śpiewanie piosenek lub mówienie wierszyków przed wybranymi czynnościami, np.: po śniadaniu wspólnie śpiewamy piosenkę powitalną ze wskazaniem imienia każdego obecnego dziecka. • Witanie dzieci w kręgu dzieci: <i>Cześć Haniu, cieszymy się, że jesteś z nami!</i> • Wykonywanie wspólnych czynności i aktywności, np.: wspólne mycie rąk, siadanie w kręgu, siadanie przy stole. • Nazwanie grupy i nadanie jej symbolu, np.: grupa czerwona, grupa Sówek, grupa Misie, grupa Odkrywców Świata. • Włączanie dzieci w proste obowiązki grupowe. Dzieci chętnie pomagają, widząc, że ich zadania są potrzebne i ważne, np.: <i>Haniu możesz położyć łyżki na stole. Jasiu, a ty postaw miskę z warzywami.</i> Odstawianie talerzy. Zmywanie stołu. • Wspólny czas na odpoczynek i związany z nim rytuał, np.: czytanie książki, słuchanie muzyki relaksacyjnej lub kotyśanek.
Standard 6.4 Plan opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjny przyjęty przez instytucję opieki przewiduje celebrowanie świąt i innych ważnych wydarzeń.	Wspólne świętowanie ważnych chwil	• Tworzenie rytuałów obchodzenia urodzin i powtarzanie zawsze tej samej czynności, gdy któreś dziecko ma urodziny, np.: tworzymy koło i mówimy <i>Janek ma dziś święto, bo ma urodziny, dlatego zaśpiewamy mu piosenkę.</i> • Śpiewanie <i>Sto lat!</i> w dniu urodzin dziecka. • Możliwość celebrowania różnorodnych świąt z uwzględnieniem w szczególności świąt obchodzonych w rodzinach dzieci uczęszczających do danej grupy, zachowując uważność na różnice kulturowe. Wszystkie takie wydarzenia powinny zostać skonsultowane z rodzicami, najlepiej na początku roku podczas pierwszego spotkania. • Zapraszanie rodziców dzieci pochodzących z innych kultur do współpracy przy organizowaniu wspólnego świętowania. Zachęcanie ich, aby podzielili się z grupą swoimi doświadczeniami celebracji. Wzbogaca to doświadczenia dzieci. • Obchodzenie dnia babci, dziadka, mamy, taty, dnia rodziny, to doskonała okazja do wspólnego świętowania z bliskimi dziecka. Trzeba pamiętać, aby wcześniej rozeznaczyć się w sytuacji rodzinnej dzieci, tak, aby nie stworzyć trudnej sytuacji dla dziecka lub członka rodziny.

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
		• Proponowanie wspólnych zabaw, śpiewanie piosenek oraz tworzenie prac plastycznych np. malowanie na dużych arkuszach papieru. Takie działania wzmacniają więzi, dają dzieciom radość z bycia razem i uczą współpracy w grupie, np.: wspólne tworzenie laurki dla dziecka obchodzącego urodziny. • Proponowanie dziecku/dzieciom alternatywnych pomysłów i szanowanie odmowy w przygotowywaniu prezentów dla bliskich. To ma być praca dziecka, a nie opiekuna. • Tworzenie z dziećmi dekoracji świątecznych, np.: bombek, które dzieci same ozdabiają; wieszane są wspólnie z dziećmi na choince. • Śpiewanie piosenek pasujących do okazji, np.: piosenki świąteczne, piosenki o rodzicach, piosenki o dziadkach.
Zainteresowanie dziecka innymi osobami		
Standard 6.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.	Organizowanie przestrzeni umożliwiające kontakt dziecka z innymi dziećmi	• Sala podzielona na strefy, w taki sposób, by dzieci widziały siebie nawzajem. • Materiały przeznaczone dla dzieci są dla nich dostępne. Meble są niskie, zabawki w zasięgu rąk dziecka. Posegregowane zabawki i pomoce edukacyjne • Włączanie dzieci w dekorowanie sali, np.: wykonanie bombek na choinkę i ich wspólne zawieszanie. • Angażowanie dzieci do zbierania w ogrodzie szyszek, patyków, liści i tworzenie wraz z dziećmi ścieżki sensorycznej, po której będą mogły chodzić. • Organizacja przestrzeni sprzyjającej wspólnej zabawie i współpracy, np.: organizowanie stref w taki sposób, by dzieci mogły z łatwością się przemieszczać i wybierać, w której z nich chcą się bawić. • Tworzenie sprzyjających warunków do tego, aby dzieci mogły pracować i bawić się razem, np.: układać puzzle, budować z klocków, bawić się w dom, sklep, fryzjera.

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Standard 6.3 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są opisane zadania personelu wspierające współpracę i komunikację dzieci w grupie.	Opiekun wspiera dziecko w budowaniu kontaktu z rówieśnikami	• Uważna obserwacja wszelkich sygnałów wysyłanych przez dziecko i odpowiadanie na nie. • Stwarzanie możliwości naśladowania innych dzieci w różnych aktywnościach i czynnościach, bez porównywania poziomu umiejętności dzieci, np.: <i>Zosia sama je łyżką swoją supę. Kto chce spróbować jeść supę łyżką?, Staś ułożył tory, czy ktoś też chce spróbować?.</i> Opiekun stara się nie używać sformułowań oceniających, np.: ładnie/ brzydko. • Proponowanie różnych rozwiązań sytuacji, np. podaj inną zabawkę, mówiąc: <i>“Haniu możesz teraz pobawić się inną zabawką, a potem zamienicie się z Jankiem”</i> (należy upewnić się czy Jaś będzie gotowy na oddanie zabawki) • Uwrażliwianie dziecka na sygnały od innych dzieci, np.: <i>Popatrz ciągniesz Janka za kaptur. Janka to boli.</i> • Zachęcanie do wspólnych zabaw np. w <i>a kuku</i> albo turlanie piłki do drugiego dziecka. • Pomaganie w nawiązywaniu kontaktu z innymi dziećmi, np.: <i>Zobacz, Hania też ma misia, może pokażesz swojego?</i> • W proponowanych przez siebie aktywnościach dla dzieci, opiekun dostrzega i mówi o nawiązanych interakcjach między dziećmi, np.: podczas śpiewania mówi: <i>Zobaczcie, Hania klaszcze, Janek też zaczął klaskać, widzę, że podoba się Wam klaskanie, wszyscy klaszczecie tak samo.</i> • Wspieranie działania ukierunkowanego na inne dziecko. Opiekun ma świadomość, że dziecko się tego uczy, np.: dzielenia się zabawkami, czekania na swoją kolej, pokazuje, jak poprosić o zabawkę: <i>„Czy mogę się pobawić twoim misiem Haniu?”</i> (zwróć uwagę, że Hania może nie mieć gotowości podzielenia się swoim misiem i to akceptujemy. Jeśli przykładowo Jaś uzyska negatywną odpowiedź, to mówimy, że teraz Hania bawi się swoją zabawką i jak będzie gotowa to podzieli się nią). • Proponowanie dzieciom wspólnej zabawy, np.: budowanie z klocków <i>Zbudujemy razem wieżę!</i>

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
		Wprowadzanie zabawy w podawanie przedmiotów, np.: <i>Haniu podaj proszę misia Jasiowi</i> . Dziecko dopiero uczy się, że jeśli coś pożyczy, to może to odzyskać.

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności wspierających rozwój autonomii u dzieci w zakresie wspierania u dzieci przynależności i uważności na inne osoby.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 6.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są zawarte aktywności wspierające rozwój autonomii dzieci przez: 1) umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących; 2) zwiększanie samodzielności dzieci.	Umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących	• Zadawaj proste pytania, na które dziecko może odpowiedzieć i obserwuj werbalne i niewerbalne reakcje dziecka, np.: gest, ton głosu lub mina. Odpowiedź dziecka jest wiążąca na wykonanie dalszych czynności. • Zadawaj dziecku pytania otwarte, np.: <i>Gdzie chcesz się bawić?</i> • U najmłodszych dzieci, w czynnościach i aktywnościach proponuj dziecku kilka alternatyw – ograniczony wybór, np.: pokazując dwie zabawki, malowanie ręką lub trzymanie pędzla, wybór śliniaka. • W czynnościach i aktywnościach pytaj dziecko, czym chce się bawić lub czego chce użyć, np.: <i>Czym chcesz malować pracę? Którą zabawką chcesz się bawić?</i> • W trakcie czynności z udziałem dziecka zadawaj pytania otwarte poprzedzające czynność i respektuj odmowę dziecka, np.: <i>Jak dzisiaj chcesz odpocząć?</i>
	Zwiększanie samodzielności dzieci	• Opisywanie i pokazywanie czynności samoobsługowych. • Angażowanie dzieci w czynności pielęgnacyjne, np.: samodzielne mycie i wycieranie rąk, zdejmowanie kapci, ściąganie czapki. • Wspieranie samodzielności wiąże się z dawaniem czasu dziecku na wykonanie czynności, tyle ile tego dziecko czasu potrzebuje.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• Stwarzamy sytuacje, w których powtarzamy czynności samoobsługowe, np.: mycie rąk przed posiłkami, ściąganie butów i spodni. • Włączanie dzieci w proste obowiązki grupowe, np.: <i>Haniu, jeśli chcesz możesz położyć łyżki na stole. Jasiu, jeśli chcesz, postaw miskę z warzywami.</i>

Rozdział V – Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata (Standard 7)

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne zapewnianiu dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata.

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata		
Standard 7.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata przez dzieci.	Organizowanie przestrzeni umożliwiającej poznawanie i doświadczanie otaczającego świata	• Dbanie o bezpieczną przestrzeń, w której dziecko może swobodnie się poruszać. • Sale są podzielone tak, by dziecko miało możliwość wybrać, z kim ma ochotę wejść w relację. • Zabawki znajdują się w dostępnych dla dziecka miejscach, np.: na półkach, do których dziecko dosięga lub pudełkach, które są w dostępnych miejscach. • Przestrzeń zewnętrzna jest tak zorganizowana, aby dziecko mogło korzystać z niej we wszystkich porach roku. • Używanie kolorowych świateł, lamp typu <i>Zorza</i>. • Organizowanie stref tematycznych: kuchenny, łazienki, prania, sklepowy, lekarski, fryzjerski, majsterkowania. • Urozmaicanie stref tematycznych, dodawanie zabawek, proponowanie ich innych/nowych zastosowań. • W sali dostępne są dostosowane do wieku dziecka książki o różnej tematyce: duże, realistyczne obrazki, twarda lub gąbkowa oprawa, krótkie opowiadania z dialogiem, o różnych teksturach. • Dostępne są materiały naturalne (np.: kasztany, szyszki, liście, kasza, ryż, soczewica, groch) oraz codziennego użytku. • Dostępne są urządzenia i materiały do aktywności manipulacyjnych.

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
	Opiekun wspiera dziecko w poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata	• Dostosowanie tematyki organizowanych zabaw do wieku, możliwości i zainteresowań dziecka. • Zabawy trwają tyle czasu, ile dziecko jest nimi zainteresowane. • Proponowanie aktywności sprzyjających rozwojowi myślenia np.: zabawy konstrukcyjne, opowiadanie/czytanie książeczek, zabawy twórcze z użyciem rozmaitych materiałów i mas, zabawy w nawlekanie, mieszczanie, segregowanie, układanki itd. • Pytanie dziecka, czym się interesuje, czy ma ochotę dołączyć do zabawy, szanowanie decyzji dziecka, jeśli chce tylko obserwować zabawę. • Wspieranie dziecka również wtedy, gdy używa przedmiotów w sposób niespecyficzny, szczególnie, że w przypadku nowych przedmiotów dziecko do poznania używa wielu zmysłów. • Towarzyszenie dziecku i obserwacja z dzieckiem otoczenia, zmian w pogodzie i przyrodzie w związku ze zmianami pór roku, nazywanie poznanych zjawisk. • Proponowanie dziecku zabaw ruchowych, stymulujących motorykę małą i dużą np.: wspinanie, skakanie, rzucanie, dmuchanie baniek, wózki, hulajnogi, jeździki, chusta "Klanza", raczkowanie i kucanie, pchanie i popychanie zabawek i inne. • Pobudzanie ciekawości dziecka przez zadawanie pytań i szukanie wspólnie odpowiedzi, np.: <i>Z czego jest śnieg/lód? Czy mały można spotkać na spacerze w parku?</i> • Umożliwianie dziecku manipulacji przedmiotami, dotykania ich, gniecenia, wydawania nimi dźwięków. • Posiłki zorganizowane są w taki sposób, by dziecko miało możliwość spróbować i samodzielnie dokładać sobie dodatki, zachęcanie do próbowania nowych smaków i samodzielnego jedzenia. • W miarę możliwości rozszerzanie wiedzy na interesujące dziecko tematy. • Okazywanie radości i entuzjazmu, gdy dziecko poznaje właściwości przedmiotu albo odkrywa jego zastosowanie.

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności w zakresie zapewnienia warunków do wspierania poznawania i doświadczania przez dzieci otaczającego je świata, z podziałem na wiek.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 7.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności: 1) myślenie przyczynowo-skutkowe; 2) umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata; 3) używanie określeń dla cech przedmiotów; 4) używanie określeń przestrzennych.	Myślenie przyczynowo skutkowe	• Pokazuj dziecku książki z pojedynczymi obrazkami, opowiadaj, co jest na obrazku, czytaj krótkie teksty. • Słuchaj z dzieckiem krótkich opowiadań, wierszyków i inscenizacji czytanych tekstów. • Rozmawiaj z dzieckiem o sytuacjach zawartych w książce. • Opisuj dziecku, co je otacza, również czynności które wykonujesz, szczególnie dotyczące dziecka. • Zadawaj dziecku pytania otwarte dotyczące wykonywanych czynności, np.: <i>Co będziemy teraz robić? Myjemy ręce.</i> • Rozmawiaj z dzieckiem o tym, co je otacza, rozmawiajcie o zmianach o tym co się dzieje i co się wydarzyło lub wydarzy. • Pobudzaj dziecko do myślenia, umożliwiając swobodne działanie na przedmiocie, wspólne szukanie doświadczeń w otaczającym świecie. • Używaj i pokazuj dzieciom znaczenie pojęć: głośno-cicho, wysoko-nisko, ciemno-jasno, otwarte-zamknięte, daleko-blisko, ciepłe-zimne, dużo-mało, szybko-wolno, nad, pod, obok, w, za. • Dostarczaj różne materiały (papier, ciastolina, chustki, piasek) do gniecenia, rwania, składania itp. • Pokazuj zabawkę zwracając uwagę, co może za chwilę się stać – jedzie-stoi, gładkie-szorstkie, ciche-głośne, ciepłe-zimne, świeci-gaśnie. • Zabawy konstrukcyjne – budowanie z klocków: piętrzenie, mieszczanie, układanie, rozkładanie, składanie, przesuwanie, budowle z klocków: pociąg, wieża itd., użyciem zestawów „mały konstruktor”, „warsztat rzemieślniczy”, warsztat wyposażony w śrubki, młotek, piłę. • Loteryjki cztery kształty geometryczne: kwadrat, koło, trójkąt, prostokąt.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• Zabawy dotyczące analizy przedmiotu (tworzenie metodą prób i błędów piramid z foremek stopniowanej wielkości), otwieranie, zamykanie, odkręcanie, zakręcanie, dopasowanie, spostrzeganie przez dziecko różnych kształtów. • Tworzenie stoliczków do aktywności manipulacyjnej, np.: uruchamianie przyciskami tablicy manipulacyjnej, łączenie obrazka z konkretnym przyciskiem. • Zabawy twórcze z naklejaniem wydzieranek i wycinanek z: kolorowego papieru, drukowanie stemplem, malowanie, rysowanie mazakiem, z gałgankiem, rozprostowanie gałganka, układanie na papierze, np.: liście. • Układanki przestrzenne np.: labirynty, fale, puzzle, piko, sortery z klockami. • Poznawanie różnych faktur, struktur za pomocą dłoni (np.: piasek, farby, papier, ciastolina, klej, pisaki, kredki), formowanie z gliny. • Zabawy z nawlekaniem, poznawanie funkcji otworów (foremki, kolorowe kółka, piko, loteryjki, klocki-test, tabliczki perforowane i wciskanie). • Flanelograf.
	Umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata	• Dostarczaj dziecku wrażeń dla wszystkich zmysłów, nazywaj, pytaj, rozmawiaj o doświadczeniu. • Pobudzaj w dziecku nowe zainteresowania. • Pozwalaj dziecku na decydowanie o jego własnych planach. • Opisuj dziecku otaczający je świat, opowiadaj o nim i obserwowanych zjawiskach przyrody, rozmawiajcie o tym, co się dzieje wokół. Zabawy piaskiem kinetycznymi lub ogrodowym w piaskownicy przy sprzyjających warunkach pogodowych, przesypywanie piasku, przelewanie wody, budowle z piasku. • Zabawki stymulujące poduchy, podpory, wałki, gumowe klocki, grające zabawki, hamak, gniazdo. • Zabawki do manipulowania, chusteczki, szmatki, maskotki. • Zabawy w zakładanie własnego ogródka. • Zabawy w określanie zapachu i smaku. • Zabawy umożliwiające degustacje, np.: owoców, warzyw, „badanie” smaku banana, jabłka, ogórka, itd. • Docenianie wysiłku dziecka włożonego w aktywność, zabawę.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
	Używanie określeń dla cech przedmiotów	• Odwołuj się do pamięci dziecka, jakie cechy przedmiotów poznało i zapamiętało. • Przedstawiaj dziecku przeciwstawne cechy przedmiotów. • Zabawy w gromadzenie pod magiczną chustą/czarodziejskim workiem przedmiotów o różnych kształtach, rozmiarach i zadawanie pytania <i>Co to jest?</i> • Zabawy rozwijające funkcję pamięci – odwoływanie się do tego, co dziecko zapamiętało z treści krótkiego opowiadania, zadawanie prostych pytań, zapamiętywanie imion rówieśników, wskazywanie na konkretne dziecko. • Zabawy rozwijające spostrzegawczość poprzez klasyfikację odnajdywania wspólnych cech np.: dwóch przedmiotów: dwa klocki, dwie piłki, dwa samochody, dwie lalki. • Zabawy w strefach tematycznych: ✓ strefa kuchenna: gotowanie, sprzątanie, itd., przyswajanie nazw i funkcji przedmiotów kuchennych, odchylanie pokrywki, mieszanie łyżką, przelewanie i odlewanie łyżką – inscenizacja przygotowania posiłku, ✓ strefa łazienki: używamy atrybuty do higieny lub zamieniamy funkcję rzeczy – klocek staje się np. mydłem, mycie lali rączek, buzi, głowy, wycieranie lali i jej części ciała, podkreślanie, że lala lubi być czysta, zachęcanie dziecka do naśladowania czynności, informujemy dziecko, że lala jest bardzo zadowolona, bo jest czysta, lala uśmiecha się do dziecka, ✓ strefa prania: nalewanie wody do miseczki, wkładanie bielizny lali, pranie ubranek, płukanie ubranek, rozwieszanie upranej bielizny, ✓ strefa sklepowy: podział na role: sprzedawca i kupujący, sprzedawanie, kupowanie, ważenie, przyjmowanie i wydawanie produktów, ✓ strefa lekarza: badanie i osłuchiwanie chorego, mierzenie temperatury, podawanie leków, robienie szczepionek, wypisywanie recepty, zastraszanie pacjenta za parawanem, układanie pacjenta na kozetce lekarskiej (lala, miś, piesek), ✓ strefa fryzjerski: czesanie, mycie włosów szamponem, suszenie włosów, przypinanie spinek, wałków, nakładanie ręcznika, czesanie włosów, ✓ strefa prasowania: ustawianie deski do prasowania, ustawianie koszyka z bielizną do prasowania, ustawianie żelazka, ustawianie spryskiwacza z wodą i spryskiwanie bielizny, rozkładanie na desce bielizny do prasowania,

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		prasowanie bielizny poprzez przesuwanie żelazkiem, składanie i układanie bielizny do szafy, ✓ strefa w mieszkaniu: nakrywanie obrusem stołu, rozkładanie naczyń stołowych, wspólne jedzenie przy stole, wspólne picie wody i, wspólne zjadanie owoców i warzyw, itd., układanie się do snu, układanie ubranek do szafy.
	Używanie określeń przestrzennych	• Proponuj zajęcia doskonalące zmysł równowagi i orientacji w przestrzeni oraz doskonalące i usprawniające postawy dziecka. • Stwarzaj przestrzeń do swobodnej działalności dziecka. • Zachęcaj dziecko do doskonalenia koordynacji wzrokowo-ruchowej w zakresie motoryki dużej, używaj w tym czasie zwrotów: <i>wejdź na schody, biegnij za Basią</i>. • Angażuj dziecko w trakcie czynności porządkowych po zabawie, używaj w tym czasie określeń typu: <i>Podnieś książkę z podłogi i odłóż na półkę, Włóż klocki do pudełka, Samochodzik jest pod parapetem- ustaw go na parapecie</i>. • Układanie kilkuelementowych puzzli – dopasowywanie kształtów postaci, np.: zwierząt, figur geometrycznych (koła, kwadratów, trójkątów). • Pomaganie dzieciom zapamiętywać otoczenia i przestrzeń, aby stało się ono znane dziecku. • Ćwiczenia przyczyniające się do wyrobienia celności, zręczności u dziecka: ćwiczenia w chodzeniu, ćwiczenia w rzucie, ćwiczenia we wspinaniu, ćwiczenia ogólnorozwojowe (raczkowanie, kucanie, schylanie się do przodu, na boki, podnoszenie nóg do góry, skakanie w dół i górę), ćwiczenia na ławeczce szwedzkiej, np.: „Rybka”, ćwiczenia po okrągłych taflach z różnorodną strukturą, ćwiczenia w różnych pozycjach. • Zabawy ruchowe rozwijające zmysł równowagi: z użyciem ławeczki szwedzkiej przechodzenie po ławeczce przy asekuracji dorosłego, z użyciem drabinek, cegiełek, skrzyń o różnych wymiarach, woreczków z grochem, chodzenie za wózkiem, chodzenie popychając taczka, chodzenie wzdłuż taśmy, chodzenie z przedmiotami, tory przeszkód np.: kręgle, łuki, koła, bieżnie. • Zabawy w chowanie konkretnych przedmiotów i odnajdywanie ich.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• Zabawki stymulujące motorykę dużą i małą: chusta „Klanza”, wózki, taczki, rowerki na napęd nożny, samochody ciężarowe o dużych wymiarach.

Rozdział VI – Tworzenie dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się (Standard 8)

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności mówienia, słuchania i porozumiewania się.

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady/Dobre praktyki
Mówienie do dzieci		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Mówienie powoli i wyrażnie w sposób dostosowany do etapu rozwoju dziecka	• Używanie krótkich prostych zdań, np.: <i>To jest piłka.</i> • Unikanie zdrobnień oraz mowy infantylniej w komunikacji z dziećmi, np. nie mów: <i>W miseczce jest kaszunia, mniam mniam, jaka pyszniutka! Otwieramy buzialka, am am.</i> Poprawny komunikat to: <i>W misce jest kasza. Jest ciepła i wygląda smacznie. Chcesz spróbować?</i> • Dbanie o prawidłową pozycję w kontakcie z dzieckiem- należy zniżyć się do poziomu dziecka, przykucnąć. Należy unikać mówienia do dziecka z odległości. • Nawiązywanie kontaktu wzrokowego- patrzenie w oczy dziecka, kontakt „twarzą w twarz” podczas codziennych aktywności (posiłki, czynności higieniczne, zabawa). • Akcentowanie wyrazów znaczących- poprzez użycie odpowiedniej intonacji.
	Czekanie na odpowiedź dziecka (werbalną lub niewerbalną) zanim przejdzie się do następnych pytań lub komentarzy	• Dawanie dziecku czasu na odpowiedź, tyle ile tego czasu potrzebuje- należy odczekać chwilę po zadaniu pytania, nawet jeśli widać, że dziecko jeszcze nie odpowiada. • Unikanie przerywania dziecku, pozwalanie mu na dokończenie jego własnej wypowiedzi. • Powtarzanie - należy powtórzyć pytanie, jeśli jest taka potrzeba, należy unikać pośpieszania dziecka. • Utrzymywanie kontaktu wzrokowego- okazanie dziecku, że jesteś cierpliwy i słuchasz.

		Docenianie każdej odpowiedzi- nawet jeśli jest niepełna lub niepoprawna, należy docenić wysiłek dziecka, żeby czuło się zmotywowane do dalszej rozmowy.
	Pogłębianie rozmowy w sposób, który dłużej przyciąga uwagę dzieci na danym temacie	Podążanie za zainteresowaniem dziecka - rozwijanie werbalne tego, czym dziecko się zainteresuje - pogłębianie tematu dodatkowymi wątkami Rozbudowywanie wypowiedzi dziecka - dodawanie nowych szczegółów lub informacji do tego, co powiedziało dziecko - przykład: dziecko mówi „Kot ucieka” - dorosły: „Tak, kot ucieka szybko, chyba czegoś się wystraszył” Łączenie tematu rozmowy z doświadczeniami dziecka - odnoszenie tematu do sytuacji, które dziecko zna lub przeżyło - pomaga to utrzymać zainteresowanie, bo rozmowa staje się osobista i zrozumiała
	Używanie pytań zarówno otwartych jak i zamkniętych, na które dzieci mogą dać krótką odpowiedź	Dla mniejszego dziecka łatwiejsze będą pytania typu zamkniętego, ponieważ może odpowiedzieć gestem, spojrzeniem, wskazaniem palcem lub pojedynczym słowem, np.: <i>Czy to jest miś?</i>, nawet jeśli dziecko nam nie odpowie, to pokazanie misia także wspiera rozwój komunikacji.
Aktywne słuchanie dzieci		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci	Stosowanie różnorodnych form wypowiedzi (parafrazy, pytania, zdania twierdzące, wykrzyknikowe itd.)	Parafrazy - powtarzanie słów dziecka własnymi słowami, aby pokazać, że rozumiemy i utrwalamy jego wypowiedź - przykład: dziecko mówi „<i>Samochód jedzie szybko</i>”, opiekun: „<i>Tak, widzę, że samochód pędzi bardzo szybko!</i>” Pytania - stosowanie zarówno pytań zamkniętych, jak i otwartych; zacznij od pytań zamkniętych u mniejszych dzieci Zdania twierdzące - używanie prostych zdań opisujących sytuację: „<i>Samochód jest czerwony.</i>”

rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.		• dodawanie informacji wzbogacających słownictwo i rozwijających myślenie dziecka Zdania wykrzyknikowe • wyrażanie emocje i ekscytacji, aby przyciągnąć uwagę dziecka: „<i>Ale ten pies jest ogromny!</i>” • stosowanie wykrzyknienia przy pozytywnych wzmocnieniach: „<i>Bardzo się napracowałeś!</i>” Łączenie form wypowiedzi w rozmowie • mieszanie pytań, twierdzeń i wykrzyknień w naturalnym rytmie rozmowy, aby była ciekawa i dynamiczna. Pozwala to dziecku rozumieć różne sposoby wyrażania myśli i emocji
	Odpowiadanie na próby komunikacji dziecka, wypowiedzi oraz ich rozwijanie	• Reagowanie na każdą próbę komunikacyjną podejmowaną przez dziecko. • Potwierdzanie dziecku, że to co mówi zostało odebrane przez słuchacza. • Interpretowanie dźwięków, czynności, gestów za pomocą prostego języka. • Ubieranie w słowa tego, co chce powiedzieć dziecko- dostosowanie komunikatu do możliwości dziecka. • Modelowanie wypowiedzi werbalnych- pokazywanie jak mówić w danej sytuacji. Dorosły mówi poprawnie i jasno, a dziecko może to usłyszeć i naśladować, np. dziecko mówi „pi” (pić), dorosły mówi „Chcesz pić wodę?”. W ten sposób dziecko uczy się dłuższych i poprawnych zdań. • Rozwijanie wypowiedzi dziecka np. poprzez powtarzanie tego, co mówi dziecko oraz rozszerzanie jego wypowiedzi, np.: Dziecko: <i>Piesek biegnie!</i> Opiekun: <i>Tak! Piesek biegnie szybko! Może przed kimś ucieka?</i> • Dbłość o naprzemiennność w komunikacji. • Dbłość o rozwój językowy • Poprawianie niedoskonałości językowych typowych dla wieku dziecka, poprzez powtórzenie jego słów w poprawnej formie. Jaś powiedział: <i>Zjadłam pyszną zupę.</i> Komentarz opiekuna: „Aha, zjadłeś pyszną zupę.” Unikaj sformułowań: <i>Tak się nie mówi</i> (np. <i>bo jesteś chłopcem</i>) oraz <i>Powtórz prawidłowy wyraz.</i>
	Okazywanie zrozumienia dla emocji dziecka i ich nazywanie	• Nazywanie emocji, które dziecko aktualnie odczuwa. <i>Widzę, że jesteś smutny.</i> • Tłumaczenie dzieciom emocji poprzez ich opisywanie, np.: <i>Kiedy się złościś, możesz czuć, jak twoje serce bije szybciej.</i>

		• Stwarzanie w rozmowie z dzieckiem bezpiecznej przestrzeni, w której dziecko będzie mogło swobodnie okazać swoje emocje. • Nazywanie emocji własnych, które dziecko obserwuje (mówienie na głos, tego co nas ucieszyło, zaskoczyło czy zasmuciło). • Rozmawianie z dziećmi o emocjach przeżywanych każdego dnia, w różnych sytuacjach. • Pokazywanie, jak różne emocje mogą wyglądać na twarzach innych ludzi dzięki wykorzystaniu kart emocji, książeczek obrazkowych, zdjęć.
Wzbogacanie słownictwa dzieci		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Objaśnianie dzieciom znaczenia nowych słów przy wykorzystaniu gestów i mimiki	• Używanie naturalnych gestów, które ilustrują znaczenie słowa, np. pokazanie słowa „duży” poprzez gest rozłożenia rąk) • Stosowanie wyrazistej mimiki, aby wzmocnić przekaz słowny. • Zachęcanie dziecka do naśladowania gestów i mimiki podczas powtarzania słów.
	Częste powtarzanie słów i zwrotów	• Wprowadzanie nowych słów w naturalnych, codziennych sytuacjach. • Wielokrotne używanie słowa w różnych kontekstach, aby dziecko łatwiej zapamiętało znaczenie. • Tworzenie sytuacji sprzyjających poznawaniu nowych słów. • Wspomaganie przekazu słownego obrazem- pokazywanie zdjęć/ ilustracji. • Tworzenie prostych, krótkich zdań zawierających nowe słowo. • Powracanie do wcześniej poznanych słów, aby utrwalić ich znaczenie. • Zachęcanie dziecka do samodzielnego używania słów w zabawie i rozmowie.
	Zachęcanie dzieci do naśladowania dźwięków	• Naśladowanie dźwięków zwierząt podczas zabawy (np. „muu”, „hau”, „miau”). • Wykorzystywanie zabawek dźwiękowych (autka, instrumenty, pluszaki wydające odgłosy). • Wspólne słuchanie krótkich nagrań z odgłosami i powtarzanie ich. • Śpiewanie prostych piosenek z powtarzalnymi dźwiękonaśladowczymi elementami. • Zabawy typu „kto zrobi głośniejsze/ciszej?” z tym samym dźwiękiem. • Zachęcanie do powtarzania dźwięków codziennych czynności (np. „bam”, „kap”, „puf”). • Tworzenie zabawnych rymowanek z dźwiękami (np. „bum bum w bębenek - hop

		hop pod sufit”). • Używanie przesadzonej intonacji i tempa mowy, aby dźwięki były bardziej atrakcyjne. • Nagradzanie prób powtarzania dźwięków uśmiechem, pochwałą, entuzjazmem. • Odgrywanie krótkich scenek, w których każdy przedmiot „wydaje” swój dźwięk.
Rozmowy z dziećmi		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Dopytywanie dzieci o ich potrzeby w czasie codziennych czynności, takich jak toaleta, posiłki czy zabawa	• Obserwowanie dziecka i na bieżąco nazywanie dostrzeżonych potrzeb, np.: <i>O, widzę, że sięgasz po wodę, chcesz jeszcze!</i> lub dopytywanie konkretne, np. <i>Czy chcesz jeszcze wody?</i> • Dawanie dziecku ograniczonego wyboru, np.: <i>Chcesz pić wodę czy sok?</i> lub <i>Który śliniak chcesz założyć: różowy czy żółty?</i> (pytanie z jednoczesną prezentacją możliwości wyboru).
	Rozmowy z dziećmi na temat tego, co jest aktualnie przedmiotem ich uwagi	• Wykorzystywanie codziennych aktywności do podejmowania rozmów z dzieckiem. Obserwacja i wsłuchiwanie się w zainteresowania dziecka • zwracanie uwagi na to, czym dziecko się bawi, na co patrzy lub o czym mówi • identyfikowanie tematów, które wywołują u dziecka emocje (radość, ciekawość) Aktywne włączanie się w rozmowę • zadawanie pytań otwartych: <i>„Co tam widzisz?”</i> • komentowanie i rozbudowywanie wypowiedzi dziecka: <i>„Widzę, że samochód jedzie bardzo szybko! Dokąd jedziesz?”</i> • Dostarczanie informacji poprzez dłuższe opisy słowne - mówienie o tym co się dzieje w trakcie trwania aktywności: co robi dziecko- co robi opiekun? W trakcie obiadu opiekun opowiada o jedzeniu, np.: <i>Aniu, dzisiaj na obiad jest marchewka. Ma pomarańczowy kolor. Pachnie przyjemnie. albo Teraz założymy sweter. Twój sweter jest zielony i miękki. Ma guziki.</i>

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności w zakresie tworzenia dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 8.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności obejmujące: 1) rozmowy z dziećmi; 2) komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem; 3) aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek.	Rozmowy z dziećmi	• Dbłość o rozwój prawidłowej, pozytywnej relacji z opiekunem będącej podstawą komunikacji. • Angażowanie dziecka w działania schematyczne, powtarzanie możliwości do interakcji bazując na atrakcyjnych dla dziecka aktywnościach. • Podejmowanie kontaktu z dzieckiem podczas codziennych aktywności. • Posługiwanie się językiem dostosowanym do wieku i poziomu rozwoju językowego dziecka.
	Komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem	• Obserwacja zachowań komunikacyjnych dziecka w grupie rówieśniczej. • Reagowanie na wszelkie próby nawiązywania relacji rówieśniczych. Modelowanie komunikatów dziecka, wskazywanie adekwatnych reakcji werbalnych. • W komunikacji z dzieckiem w początkowej fazie zadawanie pytań typu zamkniętego, ponieważ wymagają prostszej reakcji, takiej jak skinienie głową, wskazanie palcem, lub proste słowo <i>tak, nie, tu</i>, np.: <i>Chcesz wodę/pić?</i> • Stopniowe wprowadzanie pytań otwartych, początkowo prostych np.: <i>Co to?</i> (dziecko nazwie przedmiot), <i>Co robi pies?</i> (dziecko może odpowiedzieć dźwiękiem). • Zadając pytania otwarte, czekanie na reakcję dziecka, a następnie modelowanie adekwatnych odpowiedzi (w zależności od wieku i stopnia rozwoju językowego dziecka).
	Aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek	• Wykorzystanie prostych materiałów dostosowanych do wieku dziecka: karty obrazkowe, książeczki z dużymi obrazkami, książeczki z powtarzalnymi frazami, książeczki z otwieranymi okienkami. • Zaangażowanie dziecka w wybór książki do wspólnego czytania zgodnie z jego preferencją, a także zaangażowanie w aktywności typu przewracanie stron. • Wskazywanie obrazków podczas czytania. • Rozpoznawanie i nazywanie postaci na ilustracjach.

		• Naśladowanie odgłosów zwierząt, pojazdów, bohaterów. • Dawanie dziecku możliwości samodzielnego dokańczania zdań lub prostych rymów, powtarzania pojedynczych słów ze znanego wcześniej tekstu. • Pokazywanie emocji bohaterów mimiką i gestem. • Łączenie treści z doświadczeniami: <i>Miś jest u lekarza. Ty też niedawno byłeś u lekarza.</i>
--	--	---

Rozdział VII – Kształtowanie otoczenia umożliwiającego rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowanie zmysłów (Standard 9)

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne wspierające kształtowanie otoczenia umożliwiającego dzieciom rozwój sprawności fizycznej i angażowanie zmysłów.

Standard	Wskazówki metodyczne	Przykłady/Dobre praktyki
Duża motoryka		
Standard 9.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci;	Zmysł przedsionkowy - kontrola równowagi i orientacja w przestrzeni. <i>Gdy opiekun obserwuje u dziecka słabą kontrolę równowagi ciała tj.: częste przewracanie się lub potykanie o przedmioty.</i>	Zachęcanie dzieci do: ✓ ruchów głową, ✓ obrotów względem osi ciała, ✓ skakania, ✓ bujania, ✓ huśtania, ✓ przewrotów, ✓ jazdy na jeźdźniku lub rowerku biegowym.
	Propriocepcja – czucie głębokie oraz schemat własnego ciała. <i>Gdy opiekun obserwuje u dziecka asymetrię ciała w różnych pozycjach: siedzenie, stanie lub leżenie.</i>	Stymulowanie dzieci w sferze dotyku. Można wykonywać następujące ćwiczenia: ✓ noszenie przedmiotów o różnej wielkości i wadze, ✓ mocne przytulanie, ✓ bieganie, ✓ przeciąganie liny, ✓ wspinanie się na kształtki lub drabinkę, p ✓ przechodzenie przez tunel, ✓ czołganie się.

Standard	Wskazówki metodyczne	Przykłady/Dobre praktyki
3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	Koordinacja wzrokowo-ruchowa w dużej motoryce odgrywa ważną rolę w orientacji w przestrzeni i koordynacji ruchowej. Aktywuje śledzenie ruchu i ocenę odległości. Dotyk – gdy dziecko ma trudności w chodzeniu na bosy. Słuch – gdy dziecko ma nadwrażliwość słuchową lub lubi zabawy muzyczne.	Wykonywanie z dziećmi takich aktywności jak: ✓ gra w piłkę (kopanie, turlanie, rzucanie, łapanie, odbijanie), ✓ różnego rodzaju tory przeszkód. ✓ chodzenie po różnych strukturach – ścieżki sensoryczne, ✓ masaże różnymi fakturami. ✓ taniec do muzyki, ✓ klaskanie w rytm muzyki, ✓ tupanie, ✓ kręcenie, ✓ pokazywanie części ciała w rytm muzyki, ✓ wykonywanie poleceń ruchowych.
Mała motoryka		
Standard 9.1	Dotyk (faktura, temperatura, kształt i wielkość przedmiotów, nacisk i siła chwytu) – gdy dziecko ma trudności w dotykaniu różnych rzeczy, nie lubi się brudzić.	Stymulowanie dzieci podczas zabaw sensorycznych z różnymi fakturami: ✓ lepienie z plasteliny, ✓ zabawy w wodzie i piasku, ✓ malowanie palcami.
W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające:	Chwyt pęsetkowy – codzienne ćwiczenia zwiększają rozwój w tym aspekcie.	Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: ✓ łowienie rybek, ✓ rysowanie kredkami, ✓ trzymanie sztuców, ✓ zapinanie guzików, ✓ zapinanie rzepów w butach.
1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci;	Manipulacja przedmiotami pomaga dzieciom w codziennym funkcjonowaniu.	Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: ✓ układanie układanek, ✓ zabawy sorterami, ✓ zabawa puzzlami, klockami.

Standard	Wskazówki metodyczne	Przykłady/Dobre praktyki
3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	Wzrok (oko-ręka) w małej motoryce jest skorelowany z problemami z precyzją ruchów.	Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: ✓ rysowanie, ✓ pisanie, ✓ nawlekanie koralików, ✓ naklejanie i odklejanie naklejek, ✓ wycinanie nożyczkami.
	Słuch jest ważny w rozwoju rytmiki ruchowej. Synchronizacja ruchów z dźwiękiem.	Zachęcanie dzieci do zabaw muzycznych, np.: ✓ klaskanie, ✓ używanie instrumentów muzycznych, ✓ uczenie krótkich wierszyków czy tekstów piosenek, ✓ piosenki z gestem.
Percepcja zmysłowa		
Standard 9.1	Za pomocą bodźca wzrokowego dziecko może odbierać informacje z otaczającego go świata.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji wzroku.
W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci;	Pobudzanie bodźca słuchowego niweluje zaburzenia przetwarzania słuchowego oraz nadwrażliwość na dźwięki.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji słuchu, np.: rozmawiając z dzieckiem, zachęcając dziecko do wykonywania różnych aktywności, czynności, zadań.
	Węch jest silnie skorelowany ze smakiem , pomaga dzieciom na odróżnienie przyjemnych i nieprzyjemnych zapachów.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji węchu, np.: przez dopytywanie dziecka jaki jest zapach danego produktu.
	Pobudzanie receptorów dotykowych. Przez dotyk aktywowane są receptory znajdujące się na rękach, czubkach palców oraz stopach.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji dotyku, np.: poprzez dotykanie produktów dziecko poznaje różne faktury i doświadcza percepcji zmysłowej.

Standard	Wskazówki metodyczne	Przykłady/Dobre praktyki
3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	Pobudzanie bodźca smakowego u dzieci pozwala określić smak, konsystencję czy strukturę.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji smaku, np.: każde dziecko może spróbować produktu tematycznego i określić jego smak, konsystencję, strukturę oraz pobudzić kubki smakowe.

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności w zakresie kształtowanie otoczenia umożliwiające dzieciom rozwój sprawności fizycznej i angażowanie zmysłów.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 9.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności wspierające rozwój sprawności fizycznej dzieci i angażowanie zmysłów, w tym: 1) zabawy angażujące zmysły: wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku; 2) zabawy wspierające rozwój motoryki małej;	Wspieranie rozwoju motoryki małej i angażowanie zmysłów, ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	• Łapanie i ściskanie – podawanie dziecku miękkich piłeczek, gniotków do chwytania. • Przekładanie przedmiotów pęsetką – chwytanie i przekładanie np.: pomponów pęsetą lub szczypcami. • Zabawa-ćwiczenie w zapinanie i rozpinanie – guzików, zamków błyskawicznych i rzepów. • Zabawa w przesypywanie/przelewanie – przekładanie kaszy, makaronu lub fasoli z jednego pojemnika do drugiego, przelewanie wody kubeczkami. • Zabawa „łap i puść” – podawanie dziecku lekkich przedmiotów i zachęcanie do puszczania ich. • Dotykanie różnych faktur – zabawy sensoryczne z tkaninami, gąbkami, papierem, itp. • Zabawa „paluszkowe rymowanki” – np.: <i>Idzie rak nieborak</i>, które zachęcają do poruszania palcami. • Nawlekanie dużych koralików, przekładanie dużych klocków z dziurką na sznurek. • Zabawa w „przyklejanie” – naklejanie naklejek na kartkę. • Przekładanie przedmiotów pęsetką – chwytanie i przekładanie, np.: pomponów pęsetą lub szczypcami.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
3) ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi; 4) zabawy wspierające czucie głębokie oraz kształtujące schemat własnego ciała; 5) aktywności w zakresie dużej motoryki ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na powietrzu.		• Karmienie misia łyżeczką – nabieranie małych przedmiotów na łyżeczkę i podawanie „misiowi”. • Zabawa w ciasto – ugniatanie ciastoliny, modeliny lub masy solnej. • Rysowanie kredą i malowanie palcami – tworzenie prostych rysunków na tablicy lub kartce. • Wyciskanie i wałkowanie plasteliny – dzieci lepią kulki, wałkują i formują kształty. • Wkładanie patyczków do otworów, np.: przeciąganie patyczków przez małe dziurki w pudełku. • Zabawa „Ułóż wieżę” – układanie klocków w stos i burzenie ich. • Łowienie rybek na magnes – dzieci łowią rybki na wędkę magnetyczną.
	Wspieranie czucia głębokiego oraz kształtowanie schematu własnego ciała	• Zabawa „łap i puść” – podawanie dziecku lekkich przedmiotów i zachęcanie do puszczenia ich. • Zabawa w tunel – przechodzenie przez tunel, w tym ułożony z koca. • Balansowanie na linie – chodzenie po linii wyznaczonej na podłodze.
	Aktywności w zakresie dużej motoryki i angażowanie zmysłów ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na świeżym powietrzu, ćwiczenie koordynacji wzrokowo- ruchowej i równowagi	• Dotykanie różnych faktur – zabawy sensoryczne z tkaninami, gąbkami, papierem, itp. • Tworzenie z dziećmi od podstaw ścieżki sensorycznej (szyszki, kamienie, patyki, kora, liście) i chodzenie po niej. • Chodzenie po naturalnej ścieżce sensorycznej (szyszki, kamienie, patyki, kora, liście). • Turlanie się po macie – zachęcanie dziecka do obracania się i pełzania. • Podskoki na kolanach / piłce gimnastycznej – sadzanie dziecka na kolanach opiekuna i delikatne podskakiwanie. • Zabawa w „samolocik” – unoszenie dziecka w powietrzu i lekkie kołysanie. • Ćwiczenia na brzuszku – układanie zabawek poza zasięgiem, by zachęcić do pełzania. • Turlanie piłki – dorosły toczy piłkę do dziecka, zachęcając je do chwytania i odpychania.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• Zabawa „ciągnij i pchaj” – dziecko próbuje odpychać lub przyciągać przedmioty. • Tor przeszkód z poduszek – przechodzenie po różnych wysokościach. • Zabawa w piłkę – turlanie i lekkie kopanie piłki. • Chodzenie po śladach – naklejamy taśmą „ścieżkę” do przejścia. • Bieganie z przeszkodami – omijanie pachołków lub poduszek. • Skoki do przodu – zachęcanie do skakania z dwóch nóg. • Zabawa w tunel – przechodzenie przez tunel, w tym przygotowany z koca. • Tańce z muzyką – dzieci swobodnie poruszają się w rytm muzyki. • Noszenie i przekładanie przedmiotów – przenoszenie lekkich zabawek z miejsca na miejsce. • Zabawa „Góra – dół” – dzieci naśladują dorosłego, unosząc ręce i kucając. • Rzut do celu – rzucanie piłeczek do kosza lub obręczy. • Zabawa „Stop-klatka” – zatrzymywanie się w bezruchu na sygnał (np.: na kłaśnięcie). • Przenoszenie wody łyżką – delikatne ćwiczenie równowagi. • Wspinaczka na niski materac – dziecko wspina się i zeskakuje z małej wysokości. • Tor przeszkód – przechodzenie przez tunele, przeskakiwanie poduszek, czołganie się. • Skakanie po kamieniach – dzieci przeskakują po wyznaczonych punktach (np.: podkładkach). • Turlanie – dzieci turlają się po materacu lub podłodze, co stymuluje ich układ przedsionkowy i wzmacnia mięśnie. • „Pchamy i ciągniemy” – dziecko może siedzieć na kocu, a dorosły delikatnie ciągnie je po podłodze. Zmiana pozycji ciała i różne bodźce wpływają na rozwój motoryki dużej. • „Tunel” – dorosły tworzy „tunel” z ciała, np. klękając na czworakach, a dziecko przechodzi pod nim. Pomaga to rozwijać orientację w przestrzeni i świadomość schematu ciała. • Zabawa w „głuchy telefon ruchowy” – przekazywanie ruchów, np.: podskok, obrót.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• „Toczenie piłki” – dzieci siedzą naprzeciwko siebie i toczą do siebie piłkę, co wspiera koordynację ręka-oko i buduje relacje społeczne. • „Przytulanki” – dzieci mogą przytulać się do siebie lub do dorosłego, co buduje poczucie bezpieczeństwa i wspiera rozwój emocjonalny. • Bieganie z przeszkodami – slalom między pachołkami lub maskotkami. • Zabawa „Uciekaj przed piłką” – dzieci unikają turlającej się piłki. • Balansowanie na linie – chodzenie po linii wyznaczonej na podłodze. • Rzucanie do celu – wrzucanie piłeczek do kosza lub kółka hula-hop. • „Pogodynka” – dzieci naśladują różne zjawiska atmosferyczne, np.: wiatr, deszcz, burza, grzmoty. • „Zegar” – dzieci naśladują ruchem tykaniem zegara, ding- dong, tik- tak. • Taniec z chustami – machanie chustkami w rytm muzyki. • Chodzenie jak zwierzątka – dzieci poruszają się jak np.: kot, żabka, niedźwiedź czy bocian. • Berek – dotykanka – łapanie i delikatne dotykanie kolegów. • Skoki przez linę – przeskakiwanie przez leżącą linę lub skakankę. • Toczenie dużej piłki – współpraca w popychaniu piłki z kolegami. • „Turlanie becзки” – dorosły lub inne dziecko delikatnie toczy/turla dziecko leżące na materacu, wspierając jego świadomość ciała i orientację w przestrzeni. • „Przesuwanka” – dzieci leżą na plecach, a dorosły delikatnie przesuwa je po podłodze, chwytając za nogi lub ręce. • „Spacer w parach” – dzieci trzymają się za ręce i poruszają w różnym tempie (wolno, szybko, na palcach, na piętach), co uczy współpracy i koordynacji ruchowej. • „Masażyk” – dzieci siedzą jedno za drugim i wykonują delikatne ruchy głaskania, klepania lub uciskania na plecach osoby przed sobą. • „Balonik” – dziecko wstaje na palce, unosi ręce i udaje, że rośnie jak balon, a potem powoli schodzi powietrze, siadając na podłodze. • „Koci grzbiet” – dzieci klęczą na czworakach i wyginają plecy w górę i w dół, jak kot przeciągający się po drzemce.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• „Lustro” – jedno dziecko pokazuje ruchy, a drugie je naśladuje. Można to robić w parach lub grupach. • „Dotykamy części ciała” – dorosły mówi nazwę części ciała, a dzieci muszą ją dotknąć, np.: <i>ręka do kolana, stopa do nosa</i>. • Aktywności z pchaczem. • Manipulacja foremkami w piasku, pełzanie. • Czworakowanie. • Zabawy na świeżym powietrzu, ✓ chodzenie po trawie, ✓ bujanie na sprężynowcach, ✓ jazda na jeźdźnikach, ✓ zbieranie liści, ✓ rysowanie kredą po chodniku, ✓ zjeżdżanie ze zjeżdżalni, ✓ jazda na rowerku biegowym, ✓ wspinanie się po konstrukcji, ✓ przeciąganie liny.

Rozdział VIII – Zapewnienie dzieciom warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki (Standard nr 10)

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne dla personelu wspierające zapewnianie dzieciom niezbędnych warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki.

Standard	Wskazówka metodyczna	Dobra praktyka/ przykład
Działania twórcze		
Standard 10.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom: 1) działania twórcze; 2) dostęp do wytworów kultury.	Dawanie dziecku swobody do twórczej ekspresji	• Dostarczanie dzieciom materiałów, które są dla nich stale dostępne w ciągu dnia. • Docenianie wkładu, wysiłku, który dziecko włożyło w swoją pracę. • Bawienie się z dziećmi w zabawy zaproponowane przez nie same. • Zadawanie pytań otwartych w rozmowach z dziećmi o ich pomysłach. • Pozwalanie dziecku na korzystanie z przedmiotów go otaczających w innowacyjny sposób (dbając przy tym o bezpieczeństwo dziecka). • Zachęcanie do eksperymentowania z różnymi materiałami, technikami i formami wyrazu. • Unikanie sztywnego narzucania jedynej drogi twórczej. Twórczość opiera się na indywidualności i otwartości na różnorodne pomysły. • Bycie cierpliwym. • Łączenie różnych dziedzin sztuki (np.: plastyki, muzyki, tańca, teatru) w jednym projekcie. Dzieci mogą tworzyć, śpiewać, tańczyć i opowiadać historie w ramach jednego tematu, co rozwija ich wyobraźnię i umiejętności pracy w zespole.
	Współorganizowanie przestrzeni zewnętrznej razem z dziećmi, która wspomaga ich twórczą ekspresję przez kontakt z naturą	• Zachęcanie dzieci do współtworzenia w projektowaniu przestrzeni, ponieważ wzmacnia to ich zaangażowanie i poczucie sprawczości. • uprawianie z dziećmi ziół, warzyw i owoców w donicach, drewnianych skrzyniach, będącymi grządkami, szklarniach czy bezpośrednio w ziemi. Dla młodszych dzieci można wybrać rośliny łatwe w pielęgnacji i bezpieczne w

Standard	Wskazówka metodyczna	Dobra praktyka/ przykład
		dotyku (zioła, kwiatowa łąka, warzywne, owocowe grządki), rośliny można umieścić na różnych wysokościach, aby dzieci mogły je obserwować i dotykać. • Narzędzia do pracy w ogrodzie powinny być dostosowane do wzrostu i siły dzieci: małe łopatki, grabki, konewki. • Ważne jest stworzenie miejsca do przechowywania narzędzi oraz zabawek, które aktualnie nie są używane, np.: skrzynie, pojemniki. • Używanie naturalnych materiałów, jak kamienie, patyki, liście, które mogą służyć do zabawy. • W przestrzeni są wyznaczone strefy odpowiadające zainteresowaniom dzieci, np. strefa wspólnego czytania, strefa zabaw konstrukcyjnych, strefa zabaw ruchowych, strefa zabaw plastycznych, strefa zabaw z wodą i piaskiem, strefa zabaw tematycznych, strefa zabaw muzycznych.
	Tworzenie doświadczeń wspierających ekspresję plastyczną	• Ważny jest proces tworzenia i wkład pracy dziecka, a nie efekt końcowy. • Dziecko ma swobodny dostęp do materiałów plastycznych w ciągu dnia, m.in.: kredek, flamastrów, kartek. • Organizacja działań plastycznych wpływa na atmosferę i pracę twórczą dziecka. • Opiekun nie udostępnia dzieciom gotowych szablonów (kolorowanek, kart pracy, itp.). • Opiekun unika zadań wymagających precyzji od dziecka. Proponuje aktywności skupiające się na swobodnej ekspresji. • Opiekun zachęca dziecko do samodzielnego wykonania pracy. Pomaga dziecku tylko wtedy, gdy jest to konieczne. • Podczas ekspresji twórczej opiekun rozmawia z dzieckiem i używa określeń cech przedmiotów. • Można stworzyć galerię prac dzieci znajdujących się na takiej wysokości, aby dzieci mogły też je dostrzec. • Opiekun umożliwia dzieciom rysowanie i malowanie na dużych arkuszach papieru stwarzając możliwość całkowitej swobody poruszania się, koncentracji i zaangażowania. • Prace dzieci są elementem dokumentacji rozwoju dziecka.

Standard	Wskazówka metodyczna	Dobra praktyka/ przykład
	Tworzenie dzieciom możliwości do udziału w zabawach rozwijających ich wrażliwość muzyczną	- Rodzice są poinformowani o przygotowaniu ubrań do pobudzenia. - muzyka przyczynia się do kształtowania pamięci dziecka, jego zdolności poznawczych i komunikacyjnych oraz koordynacji ruchowej, wzbogaca słownictwo, wzmacnia aparat głosowy i układ oddechowy, harmonizuje napięcie mięśniowe. - Muzyka wspiera też rozwój emocjonalno-społeczny dzieci, m.in.: pełniąc funkcję relaksacyjną, czy zapobiegając poczuciu samotności. Wspólne słuchanie muzyki, śpiewanie piosenek, czy mówienie wierszyków wspiera nawiązywanie relacji społecznych. - Ważne jest, aby dzieci miały możliwość poznania różnorodnych gatunków muzycznych (zarówno tekst jak i muzyka muszą być dostosowane do możliwości poznawczych dzieci), a także eksplorowania możliwości swojego głosu oraz brzmienia instrumentów i przedmiotów w swoim otoczeniu. - Opiekun uważnie wybiera utwory muzyczne, które towarzyszą dzieciom podczas różnych aktywności w ciągu dnia, biorąc pod uwagę indywidualne potrzeby i preferencje dzieci. - W każdej sali powinny być stworzone warunki, by odtwarzać muzykę dobrej jakości. - Śpiewanie dzieciom w różnych momentach dnia piosenek dostosowanych do wieku dzieci. - Wybierając muzykę dla dzieci opiekun przede wszystkim kieruje się tekstem, który ma być prosty i zrozumiały dla dzieci oraz tempem i rytmem. - Dzieci mają możliwość poznania i zabawy gotowymi i zrobionymi przez siebie instrumentami. - Jedną ze stref w sali jest strefa muzyczna. - Aktywności muzyczne pobudzają ogólną wyobraźnię i inwencję twórczą dziecka (improwizacje rytmiczne, melodyczne, ruchowe, własne interpretacje słuchanych utworów). - W młodszych grupach należy wprowadzać wyłącznie muzykę na żywo, umożliwiającą bezpośredni kontakt z wykonawcą i instrumentem.

Standard	Wskazówka metodyczna	Dobra praktyka/ przykład
Dostęp do wytworów kultury		
Standard 10.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom: 1) działania twórcze; 2) dostęp do wytworów kultury.	Udostępnienie dzieciom literatury	• Ważne jest codziennie czytanie utworów literackich – wiersze, bajki, baśnie. • Rozwijanie wyobraźni poprzez kontakt z literaturą, umożliwiając dzieciom wyrażenie własnych myśli i emocji. • Używanie właściwej techniki czytania dla dzieci, czyli: ✓ zwracanie uwagi na poprawność gramatyczną, wyraźną artykulację i dykcję, ✓ omawianie ilustracji na okładce, np.: poprzez zadawanie pytania <i>Jak myślisz, o czym to będzie?</i> ✓ śledzenie reakcji dzieci na to co i jak opiekun czyta, zwracanie uwagi na mimikę dzieci, gesty i słowa, które wypowiadają, ✓ kontrolowanie czasu – skupienie dzieci w tym wieku jest krótkie. ✓ wybieranie książek, w których główny bohater jest wyraźnie wyeksponowany i oznacza się pogodnym i radosnym usposobieniem, ✓ praca z ilustracjami dobrej jakości, np.: poprzez zapoznanie się opiekuna z twórcami ilustracji dla dzieci i wybieranie ilustracji twórców wysokiej jakości. • Książki powinny być tak umieszczone, aby dzieci mogły swobodnie po nie sięgnąć w każdym momencie dnia.
	Udostępnianie dzieciom obcowania z wytworami sztuki znanych artystów	• W dostępnej literaturze w placówce znajdują się albumy z obrazami znanych twórców, np.: Picassa. • Podczas prac plastycznych opiekun inspiruje dzieci obrazami innych artystów pokazując im papierowe kopie z albumów/wydruki i pozwalając się nimi bawić/ wykonywać przez dzieci na nich własne prace. • Słuchanie z dziećmi muzyki klasycznej cenionych artystów i używanie jej proponując różne aktywności, np.: zabawy ruchowe. • Przedstawianie znanych dzieł literackich, np.: bajki, baśnie, wiersze. Jednak należy pamiętać, że treść powinna być dostosowana do wieku dziecka. • Organizowanie razem z pozostałą kadrą przedstawień dla dzieci, inspirowanych sztuką znanych artystów.

Standard	Wskazówka metodyczna	Dobra praktyka/ przykład
	Stwarzanie możliwości doświadczeń dzieci związanych ze sztuką teatralną	• Zapraszanie do placówki różnych artystów na wspólne artystyczne aktywności lub prezentowanie ich prac. • Obcowanie ze sztuką teatralną rozwija ekspresję werbalną i niewerbalną. • Teatr jest dla dzieci rzeczywistością wyjątkową. Pozwala na kontakt z żywym słowem, dzięki czemu lepiej rozwija się mowa dziecka, wzbogaca słownictwo. Pomaga w rozwijaniu zainteresowań czytaniem, sztuką i muzyką. • Przygotowując widowisko dla dzieci opiekun powinien pamiętać, aby: ✓ miało ono walor artystyczny i edukacyjno-wychowawczy, ✓ język był zrozumiały dla dzieci, ✓ było w nim wiele ekspresji niewerbalnej, m.in.: za pomocą gestów i mimiki, rekwizytów, ✓ prezentowana treść była odpowiednia dla dzieci, ✓ charakteryzowało się radością i optymizmem, ✓ angażowało widownię, np.: pokazywanie gestów, wydawanie dźwięków, ✓ istniała możliwość przearanżowania przestrzeni tak, aby była ona atrakcyjną częścią widowiska, ✓ stosowane były naprzemienne formy aktywności, które nie wywołują znudzenia małego dziecka jako widza. • Teatr może być również narzędziem służącym wspieraniu u dzieci poczucia przynależności i wrażliwości na inne osoby. Szczególnie wówczas, gdy opiekun wybiera formy teatralne, oparte jedynie na grze światła i cienia, dźwięków i muzyki, rytmu i kształtu, pantomimy – gestu i mimiki. W aktywnościach związanych z teatrem najmłodsze dzieci powinny pełnić rolę odbiorców. Dzieci nie powinny być wystawiane na stres poprzez angażowanie ich w przedstawienia dla publiczności, np.: przedstawienia świąteczne czy okolicznościowe.

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności w zakresie zapewniania dzieciom niezbędnych warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 10.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte działania personelu zachęcające dzieci do: 1) wyrażania twórczej ekspresji w różnych formach; 2) wyrażania twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów; 3) poznawania różnych wytworów kultury.	Wyrażanie twórczej ekspresji w różnych formach	• Przyroda – spacerowanie, obserwacja przyrody, proste eksperymenty z wodą, ziemią, roślinami, dźwięki przyrody, węch. • Zabawy ruchowe i taneczne: wspólne tańce, zabawy z chustami, swobodny taniec do muzyki, to doskonała forma wyrażania siebie przez ruch, aktywne słuchanie muzyki. • Teatrzyk i zabawy z pacynkami: dzieci mogą uczestniczyć w zabawach, w których odgrywają różne role. Może to być zabawa w teatrzyk z pacynkami lub prosta forma odgrywania ról. Dzieci mogą tworzyć własne historie, opowiadania, bajki. Nawet jeśli są to tylko pojedyncze słowa lub obrazy, jest to sposób na wyrażanie swoich myśli i emocji. • Słuchanie muzyki i jej odtwarzanie: muzyka to dźwięki przyrody, szmerzące strumyki, szum drzew, śpiew ptaków, koncert padających kropli deszczu brzęczących o szybę i parapety, dźwięki ulicy. • Malowanie na dużych formatach: na chodniku (kredą), na większym papierze niż arkusz A3 (flamastrami, kredkami, farbą) zawieszonym poziomo lub pionowo, folii sterocowej (farbą). • Tworzenie z różnych mas, np.: masa solna, plastelina, glina. • Tworzenie własnych dzieł, inspirowane pracami znanych artystów (kolaże w stylu Picassa, czy rzeźby w duchu współczesnej sztuki). • Konstruowanie budowli za pomocą różnych materiałów. • Odgrywanie ról w różnych strefach tematycznych, np.: pluszakami lub lalkami, bycie lekarzem, nalewanie i picie herbaty. • Tworzenie instrumentów, które w miarę możliwości są później dostępne w kącie zabaw muzycznych. • Zabawy z przygotowywaniem różnych mikstur (np.: woda z błotem, woda z trawą, woda z piachem).

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• Improwizacje muzyczne, melodyczne dzieci. • Tworzenie własnych opowiadań do obrazów, ilustracji w książkach. • Przebieranie się za kogoś (np.: za księżniczkę, superbohatera).
	Wyrażanie twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów	• Materiały plastyczne, do których dzieci mają swobodny dostęp, m.in.: kartki białe i kolorowe, farby, kredki, mazaki, pisaki, flamastry, plastelina, pompony, itp. • Używanie różnych mas, np.: glina, masa solna, piasek kinetyczny, plastelina, slime. • Instrumenty: dzwoneczki, grzechotki, dzwonki chromatyczne, trójkąt, bębenki. • Kukiełki, pacynki, pluszaki, lalki. • Materiały naturalne: szyszki, kasztany, patyki, woda, błoto, piach, kamienie, liście. • Przedmioty codziennego użytku: łyżka drewniana, kartonowe pudełka, korki, plastikowe nakrętki. • Materiały i tkaniny: wstążki, prześcieradło, różne faktury (np.: twarde-miękkie, szorstkie-śliskie). • Książki: bajki, baśnie, wierszyki, albumy przyrodnicze i artystyczne. • Kostki z różnymi ilustracjami do tworzenia opowiadań. • Materiały spożywcze: kasze, nasiona, zioła.
	Poznanie różnych wytworów kultury	• Oglądanie obrazów, plakatów dzieł sztuki. • Słuchanie muzyki klasycznej, ludowej. • Słuchanie piosenek dziecięcych z różnych stron świata (w różnych językach). • Wspólne tańce (taniec afrykański, hiszpański). • Słuchanie opowieści z różnych stron świata (afrykańskie opowieści, bajki orientalne). • Poznanie świąt z różnych tradycji, kostiumy, dekoracje (np. japońskie lampiony). • Wykonanie biżuterii np. w stylu afrykańskim. • Zapoznanie z kulturą ludową (np. hafty, ceramika).

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
		• Wspólne gotowanie (np. pizza, francuskie naleśniki). • „Podróże”, mapy, globus.

Rozdział IX – Praca na podstawie planu opiekuńczo-wychowawczo- edukacyjnego (Standard nr 11)

Analiza i aktualizacja planu OWE (Standard 11.2)

Plan OWE jest co roku analizowany i dostosowywany do możliwości punktów dziennego opiekuna oraz potrzeb dzieci.

Przy aktualizacji planu OWE brane są pod uwagę:

- wnioski z samooceny personelu,
- wnioski z obserwacji pracy personelu,
- opinie rodziców,
- opinie personelu,
- najnowsze osiągnięcia pedagogiki i psychologii małego dziecka.

Rozdział X – Sposób nadzoru realizacji Planu OWE (Standard nr 12.3)

Nadzór nad realizacją Planu opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnego (OWE) prowadzony jest w sposób planowy i ciągły. Jego celem jest wspieranie jakości działań opiekuńczych, wychowawczych i edukacyjnych oraz zapewnienie spójności realizowanych działań z założeniami Planu OWE.

Realizacja Planu OWE jest nadzorowana, z uwzględnieniem:

- obserwacji aktywności z dziećmi
- przekazywania personelowi informacji zwrotnej na temat pracy z dziećmi
- samooceny pracy personelu z wykorzystaniem przygotowanych arkuszy lub kwestionariuszy.

Nadzór wykonywany jest przez kierownika DROiJW przy wsparciu psychologa współpracującego z punktem. Nadzór sprawowany jest także przez pracowników Działu Rozwoju Opieki i Jakości Wsparcia oraz Działu Edukacji i Ewaluacji, lub innych osób wyznaczonych przez Dyrektora Zespołu. Nadzór realizowany jest na podstawie obserwacji, a także z wykorzystaniem narzędzia CLASS.

Nadzór obejmuje obserwację aktywności personelu w pracy z dziećmi, prowadzoną w naturalnych warunkach codziennego funkcjonowania grup. Obserwacje dotyczą w szczególności organizacji dnia, sposobu wspierania samodzielności dzieci, jakości interakcji, reagowania na potrzeby dzieci oraz realizacji zaplanowanych działań wynikających z Planu OWE. Obserwacje mają charakter wspierający i rozwojowy. Do obserwacji zaleca się stosowanie arkuszy samooceny pracy personelu.

Istotnym elementem nadzoru jest przekazywanie personelowi informacji zwrotnej na temat pracy z dziećmi. Informacja zwrotna przekazywana jest w sposób konstruktywny i obiektywny, z poszanowaniem doświadczenia i kompetencji pracowników, zarówno w formie bieżących rozmów, jak i podczas zaplanowanych spotkań zespołu. Jej celem jest wzmacnianie dobrych praktyk, omawianie obszarów wymagających doskonalenia oraz wspólne poszukiwanie rozwiązań. Podczas informacji zwrotnej należy skupić się na faktach. Informacja zwrotna powinna być wzmacniająca i służąca doskonaleniu warsztatu pracy.

Nadzór nad realizacją Planu OWE uwzględnia również samoocenę pracy personelu, prowadzoną z wykorzystaniem przygotowanych arkuszy lub kwestionariuszy. Samoocena umożliwia pracownikom refleksję nad własną praktyką, ocenę stopnia realizacji założeń Planu OWE oraz identyfikację potrzeb rozwojowych. Wyniki samooceny stanowią punkt wyjścia do rozmów wspierających oraz planowania dalszych działań doskonalących.

Wnioski płynące z obserwacji, informacji zwrotnej oraz samooceny wykorzystywane są do bieżącej aktualizacji działań, wzmacniania jakości pracy zespołu oraz rozwoju praktyki opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej.